

AKADÉMIA KLASICKEJ EKONÓMIE 2017

**Prečo si väčšina sveta myslí že kapitalizmus je nemorálny a
prečo sa mýlia ?**

V dnešnej dobe čím ďalej tým viac stúpa odpor voči kapitalizmu v západnom svete. Rastie podpora názorov typu " Kapitalizmus je postavený na krvi a pote otrokov", "kapitalizmus funguje len preto lebo naň pracuje marginalizované časti spoločnosti" . Zároveň takisto rastie odpor voči kapitalizmu samotnému, respektíve systému ktorý teraz máme. Nedávno robila Harvardska univerzita prieskum o tom aká je podpora kapitalizmu (treba zdôrazniť že použili toto slovo a nie slovo terajší systém) kde až 51% opýtaných vo veku od 18-29 rokov vyslovilo odpor voči kapitalizmu a len 42% opýtaných kapitalizmus podporovalo. Dalsi prieskum , tentoraz usporiadaný YouGov odpovedalo len 59% preferuje žiť v kapitalizme¹. Škoda je že tieto názory sú poväčšine založené na nepravde. Aj keď je pravda že momentálny systém nie je úplne fér, a že je dosť možné že naozaj utláča niektoré sociálne skupiny, je treba podotknúť že poväčšine, najmä teda v prípad spojených štátov amerických, je to skôr niečo ako "crony capitalism"².

Hodnotenia ľudí aj takisto ich názory na kapitalizmus sú takisto podložené ako keď niekto vraví že komunizmus je zlý lebo bol v Rusku a pozrite čo spôsobil. Takisto ako komunizmus, naozajstný kapitalizmus ekonomickou politikou voľného trhu ešte nikde na svete nebol zavedený, aj keď niekde sa k tomu blížia. Na rozdiel od komunizmu Avšak pri komunizme vieme takmer s istotou povedať že jeho ekonomický systém je nefunkčný lebo človek alebo skupina ľudí naozaj nevie nahradiť trhový mechanizmus dopytu a ponuky. Pri kapitalizme vieme s istotou povedať že čím viac sa krajina blíži k ideálu tým viac sa tam zlepšuje životná úroveň. Či už si ako príklad vezmeme Spojené Štáty Americké alebo Čínsku Ľudovo Demokratickú republiku.

Ako vraví Tom G. Palmer vo svojej knihe Morálka Kapitalizmu , môžeme si za to sami aj my , podporovatelia voľného trhu a myšlienok klasického ekonomického liberalizmu ³. V minulosti keď bol spor medzi tými čo by do ekonomiky vstupovali a ovplyvňovali a tými ktorých prístup bol skôr laissez-faire , strana intervencionistov sa obhajovala tým že keď bude ekonomika ovplyvňovaná štátom tak to bude efektívnejšie, a tým pádom prinesie viac benefitov všetkým . Tento spor ale podporovatelia myšlienok klasického liberalizmu vyhrali , keďže z dát ktoré dnes máme vidíme že štáty ktoré umožňujú viac voľnosti čo sa týka podnikania , tak im ekonomika rastie rýchlejšie a takisto je aj lepší priemerný životný štandard⁴. Zároveň tento prístup podporuje aj fakt že ekonomiky, ktoré boli až tak ovplyvňované štátom že boli plánované , ako napríklad tie v štátoch bývalého východného bloku zväčša buď zlyhávali alebo zaostávali za tými západnými ktoré boli voľné . Dnes , keď je argument podporovateľov intervencionistickej ekonomickej politiky skôr zameraný na sociálnu rovnosť a morálku, žiaľbohu väčšina kapitalistov prizná že podľa nich kapitalizmus nie je morálny. Je to chyba keďže kapitalizmus a s tým aj ekonomika voľného trhu nemôže byť ani v najmenšom nemorálna . Sám o sebe je kapitalizmus čisto voľna výmena kapitálu - teda tovaru alebo práce , v dnešnej dobe už aj peňazí . Ak by sme naozaj dosiahli , alebo sa aspoň priblížili reálnemu kapitalizmu , nie tomu čo stále je vo väčšine západného sveta (aj keď stále lepšie než diktatúry ktoré boli donedávna , alebo ešte aj sú, na východnej strane sveta .) teda už spomínanému crony kapitalizmu , tak by sme prišli o veľa nemorálnych bodov na stranách podporujúcich intervenciu v ekonomike. Irónia je že tu nemorálnosť ktorú tak nemajú odporcovia kapitalizmu radi je práve spôsobená až príliš vplyvným štátom a jeho inštitúciami. Ak by napríklad štát nemohol dávať dotácie do odvetví prišli by nepriatelia kapitalizmu hneď o niekoľko argumentov o nemorálnosti.

¹ <https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-11-06/get-rid-of-capitalism-millennials-are-ready-to-talk-about-it>

² Forma kapitalizmu kde podniky prosperujú nie na základe trhu ale na základe podpory politických elít.
https://en.wikipedia.org/wiki/Crony_capitalism

³ Tom G. Palmer: Morality of Capitalism 2011

⁴ <http://www.heritage.org/index/book/chapter-1>

Čo teda spôsobuje že ľudia si myslia že kapitalizmus je nemorálny ?

Odpoveď by sa dala rozdeliť do dvoch dôležitých bodov . Po prvé , stále chýbajú všetky predpoklady aké navrhoval Adam Smith , a to najmä teda férovosť voľného trhu čo znamená že nikto nemá prednosť čo sa týka trhových podmienok⁵ . Sem patria veci ako dotácie od štátu , daňové úľavy alebo korupcia . Tento problém vieme vidieť vo väčšine západných ekonomík a najmä v USA , kde máme až príliš neregulovaný trh v niektorých odvetviach konkrétne napríklad oblasť leteckého transportu kde má 5 firiem viac než 70% zárobkov v odvetvi a akákoľvek nová firma ťažko príde na trh.⁶ Ďalej si tiež vieme všimnúť veľké množstvo lobistických skupín ktoré pracujú na viacerých úrovniach , či už je to teda senát Spojených Štátov Amerických alebo akýkoľvek iný vládny organ Spojených Štátov Amerických . Väčšinou ide o to aby neprešiel nejaký zákon ktorý by firmy reguloval aj keď by práve spravil trh voľnejším.⁷ V takomto prípade nie je čo riešiť , keďže elita ktorá si udržuje svoju privilegovanú pozíciu nespravodlivými mechanizmami nie je morálne správna v skoro žiadnom prípade. Taktiež chýba (našťastie v menej západných krajinách než správne trhové podmienky) kvalitne vzdelanie ktoré by kontrolovalo efekt industrializácie a deľby práce⁸. Kvalitne vzdelanie totiž rapídne zvyšuje sociálnu mobilitu ak je dostupne všetkým . Vďaka vzdelaniu sa môže človek ktorého rodičia boli farmári stať doktorom alebo vedcom bez väčších problémov. Tieto všetky body by mal mať zvyčajne na starosti stať výmenou za istú sumu , ktorú proporčne dostáva od svojich obranou vo forme dani. Je dôležité podotknúť že dôvod prečo to funguje v tomto spôsobe je ,že väčšinu veci ako obrany suverénosti štátu, zachovania trhových podmienok a vzdelanie je niečo so sa súkromnému sektoru poväčšine neoplatí spraviť keďže to nie je vždy profitabilné.

Ďalší bod ktorý spôsobuje že ľudia považujú kapitalizmus za nemorálny som tiež už spomínal . Je to , že väčšina podporovateľov kapitalizmu vôbec neberie do úvahy že kapitalizmus môže byť lepší aj čo sa týka morálnej stránky . Musíme však rátať s tým že sa bude skôr vyvíjať viac k tej variante s voľnejšími a férovejšími trhovými podmienkami . Aj napriek tomu je ale kapitalizmus morálny . Keď si vezmeme že pri výmene kapitálu prichádzajú obe strany k výmene samostatne a vo väčšine prípadov odchádzajú spokojne obe . Zároveň má každý voľnosť vybrať si to čomu sa chce v živote venovať bez toho aby negatívne ovplyvnil svoje okolie .

Prečo by mal teda byť kapitalizmus morálnejší ?

V prvom rade nesmieme zabudnúť vziať do úvahy do úvahy fakt že kapitalistický systém prvý začal serióznejšie uznávať právo jedinca na majetok a takisto aj iné základné práva . Práve že ten „nemorálny“ kapitalizmus spôsobil že človek môže mať väčší majetok bez toho aby niekoho okradol alebo oklamal. Pravdepodobne to je spôsobené tým že na rozdiel od ,iných systémov, kde je stále používaná sila a hrozba, je v kapitalizme so správnymi podmienkami používaný priateľský dohovor. Namiesto toho aby jedna osoba prinútila druhu vzdať sa svojho majetku pod hrozbou násilného zasiahnutia , v kapitalizme je vedená negóciácia vo forme upravovania ceny až dokým obe strany nie sú ochotne obchod spraviť. Azda jediná

⁵ <http://economistsview.typepad.com/economistsview/2010/03/adam-smith-and-the-role-of-government.html>

⁶ <https://www.investopedia.com/ask/answers/011215/airline-industry-oligopoly-state.asp>

⁷ <https://www.theguardian.com/politics/2014/mar/12/lobbying-10-ways-corporations-influence-government>

⁸ <https://www.libertarianism.org/columns/adam-smith-public-policy-education>

výnimka kde sú používané vynucovanie prostriedky sú dane ktoré podporoval aj Adam Smith , keďže sú nevyhnutne na to aby sa mohol štát starať o veci o ktoré sa podnikatelia nepostarajú lebo sa im vo väčšine prípadov nemôžu vyplatiť.

V predchádzajúcich systémoch sa takéto niečo stávalo veľmi zriedkakedy, keďže človek veľmi často ani majetok mať poriadne nemohol alebo mu väčšia časť majetku bola odobraná, ako teda napríklad v Ruskej sovietskej federatívnej socialistickej republike kde bolo zoštátnená celá podnikateľská scéna aj napriek tomu že nebola moc rozvinutá. Podobne sa takéto niečo dialo počas histórie celkom často , či už to bol šľachtic , ktorý aj napriek tomu že si majetok získal sám , oň prišiel len kvôli tomu že bol k nemilosti kráľa. Takisto podaní ktorí nemuseli ani k nemilosti prísť a mohli prísť o všetok majetok.

Aby sme lepšie pochopili prečo je možné že to funguje takto morálne , mali by sme vedieť ako sme sa vlastne k tomu kapitalizmu dostali .Vieme povedať že trhový kapitalizmus je niečo čo vzniklo spontánne bez nejakej konkrétnej teórie ktorú by štáty používali na to aby zaviedli podobný systém .Zároveň to bol ale prvý systém ktorý bral do úvahy väčšinu ľudských práv . Aj keď možno vieme argumentovať že aj systémy predtým vznikli na základe nejakej spontánnej potreby ľudí zabezpečiť si aspoň základné práva a slobody vo forme istej sociálnej dohody alebo kontraktu , tým že vymenili časť svojej slobody za to aby si mohli , takmer neobmedzene(pokiaľ nezasahovali do slobody niekoho iného) , užívať tie svoje slobody .Vieme takmer na isto povedať že azda len kapitalizmus vznikol s tým že mal rešpekt k základným ľudským právam a popri tom vznikol stále spontánne.⁹

Taktiež môže byť pri morálnej analýze kapitalizmu zaujímavé aj to ako vplyvajú medzinárodné voľné trhy na vytváranie a utužovanie medzinárodných vzťahov . Tu to môžeme rozdeliť na dve úrovne , jedna kde to rozoberáme čisto ako vzťahy jednotlivých krajín medzi sebou . Druhá kde to analyzujeme z hľadiska porozumenia a dobrých vzťahov jednotlivých kultúr , etník a národov.

Pri prvej úrovni , teda vzťahy jednotlivých krajín , vieme povedať že krajiny ktoré majú medzi sebou , alebo všeobecne veľa obchodných vzťahov s inými štátmi , je poväčšine trend že sa participujú v menej vojenských konfliktoch tvrdí výskum Stanfordskej univerzity. Celkom logicky keď istá krajina dováža z nejakej inej produkty po ktorých je veľký dopyt na domácom trhu , nebolo by moc pozitívne zastaviť tento dovoz tým že vyhlásime krajine vojnu. Dobrý príklad môže byť napríklad dovoz energie alebo palív , keďže bez nich nevie štát fungovať a nahrádzať narychlo dôležité veci podobného typu iným obchodom nie je ľahké ani lacné. V dnešnej dobe s dnešnými pravidlami býva vojna príliš drahá , najmä keď útokom na jednu krajinu vám skončia trhové vzťahy s ďalšími desiatimi .¹⁰

Druhá úroveň funguje už stáročia ale zatiaľ nikdy nie v takom veľkom merítku ako teraz. Je už celkom súčasťou všeobecnej znalosti že čím viac cudzincov a iných kultúr žije v krajine tým menej je priemerný občan xenofóbny a tak sa redukujú medzi-kultúrne konflikty. Tento proces sa exponenciálne urýchľuje čím viac sa kultúry stretávajú na rôznych miestach, ak ma štát liberálnu migračnú politiku tento proces sa väčšinou znásobuje.¹¹

⁹ Tom G. Palmer: Morality of Capitalism 2011

¹⁰ <https://phys.org/news/2015-12-partners-wars-nations.html>

¹¹ https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2013/05/15/a-fascinating-map-of-the-worlds-most-and-least-racially-tolerant-countries/?utm_term=.b02ec55a14a5

Sloboda a odmena tvrdej prace , je posledná a možno aj najdôležitejšia časť morálky kapitalizmu . Celé to je o slobode , aby sa človek mohol venovať tomu čomu chce a čo mu osobne dáva zmysel . V dnešnej dobe ma každý z nás na vyber čomu sa chce venovať a či chce v živote niečo dosiahnuť . To že za tvrdú pracú sú ľudia potom odmenení spôsobuje že ľudia tvrdo pracujú na svojich snoch , a keď ich dosiahnu prosperuje z toho cela spoločnosť . Na jednej strane to síce dáva ľuďom aj zodpovednosť postarať sa o seba len na základe svojich vlastných schopností . Na druhej ale môžu dosiahnuť skoro čokoľvek , nech sú ktokoľvek . V dnešnej dobe vďaka kapitalizmu môže človek žiť skoro z hocičoho za čo im niekto iný zaplatí, ak to robia dobre a niekomu z verejnosti to príde zaujímavé.

Ku koncu nezostáva nič iné len zhrnúť na základe čoho teda je kapitalizmus morálny . Keď si vezmeme morálku ako robenie niečoho eticky správneho , respektíve zväčšovania množstva dobra na svete , vieme si všimnúť že od začiatku trhových ekonomík a demokratických systémov sa nám na svete zlepšuje veľa vecí . Či je to teda zvýšená životná úroveň , menej nebezpečných konfliktov alebo všeobecná sloboda ľudí . Svet s týmito vlastnosťami je jednoznačne morálnejší akúkoľvek logiku použijeme . Dôvody prečo to tak je som uviedol vyššie , či už je to rešpektovanie kultúr a iných názorov , dopady obchodných vzťahov medzi krajinami a taktiež aj to že participácia v kapitalizme do veľkej miery úplne dobrovoľná . Predsa nikto nebráni ľuďom aby začali vymieňať tovar . Aj keď terajší systém ma mnoho chyb , mali by sme byť vďačný za to čo máme a necliet za relikviami histórie ktoré by koniec koncov mohli priniesť viac škody než osohu . Snažme sa preto rozširovať slobodný trh aj s jeho myšlienkami , aby sme naozaj mohli priniesť morálnejší systém do sveta . Ak doplníme chýbajúce články k naozajstnému a funkčnému kapitalizmu tak ako vravel Adam Smith, myslím si že sa priblížime k najmorálnejšej dobe od počiatku ľudstva.

Bibliografia

Palmer, T.G (2011): *Morality of Capitalis*, Jameson Books, Inc., Ottawa, Illinois.

<http://www.debate.org/opinions/does-free-market-capitalism-work-against-democracy>

<https://fee.org/articles/is-free-market-capitalism-bad-economics/>

<https://www.theguardian.com/news/2017/nov/14/the-fatal-flaw-of-neoliberalism-its-bad-economics>

<https://fee.org/articles/is-the-free-market-ethical/>

<https://mises.org/library/ten-ethical-objections-market-economy>

<https://mises.org/library/data-clear-free-markets-reduce-poverty>

<https://www.washingtontimes.com/news/2017/nov/4/majority-millennials-want-live-socialist-fascist-o/>

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-11-06/get-rid-of-capitalism-millennials-are-ready-to-talk-about-it>

<https://object.cato.org/sites/cato.org/files/serials/files/cato-journal/2011/1/cj31n1-1.pdf>

http://ake.institute.sk/file.php/13/3/Pavlik_doslov_TMC.pdf

<http://www.hum.leiden.edu/history/news-events/religion-and-trade-cross-cultural-exchanges-in-world-history-1000-1900-catia-antunes.html>

https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/10thi_e/10thi09_e.htm

<http://www.prave-spektrum.sk/article.php?457>